

Vård- och omsorgsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till omsorgsnämnden

Datum:
2025-09-12

Diarienummer:
OSN-2025-00406

Handläggare:
Elli Rouzbahani, Joel Strandberg

Avskaffa valfrihetssystem för ledsagarservice och ledsagning enligt Lagen om valfrihetssystem

Förslag till beslut

Omsorgsnämnden beslutar

1. **att** avskaffa valfrihetssystem för ledsagarservice och ledsagning enligt Lagen om valfrihetssystem (LOV).

Ärendet

Uppsala kommun har sedan år 2009 tillämpat LOV för ledsagarservice och ledsagning enligt Socialtjänstlagen (SoL) eller Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Brukarna har rätt att välja bland de externa utförare som omsorgsnämnden har avtal med och kommunens egen regi. Även brukare som tillhör äldrenämnden ingår i omsorgsnämndens valfrihetssystem.

Cirka 400 personer har idag beslut om insatsen ledsagarservice eller ledsagning. Av dessa har 85 procent valt egen regi och 15 procent har valt extern utförare.

Under år 2024 valde tre externa utförare av totalt fyra att lämna valfrihetssystemet. Inga nya utförare har tillkommit senaste tre åren. Att det endast finns en extern utförare av ledsagarservice och ledsagning medför att det inte längre finns ett välfungerande valfrihetssystem. För att säkerställa en stabil och kvalitetssäkrad verksamhet föreslås att ledsagarservice och ledsagning i stället organiseras inom kommunens egen regi.

Beredning

Ärendet har beretts av vård- och omsorgsförvaltningen enhet avtal och uppföljning och ekonomistaben inom kommunledningskontoret. Handläggare har även inhämtat synpunkter från kvarvarande extern utförare och haft dialog med Funktionsrätt.

Föredragning

Ledsagarservice och ledsagning är en biståndsinsats i form av följeslagare ute i samhället för personer med funktionsnedsättning och kan beviljas enligt SoL eller LSS. Syftet med insatsen är att bryta den isolering som kan uppstå på grund av en funktionsnedsättning samt att ge brukare möjligheten att delta i samhällslivet och ha kontakter med andra. Insatsen är knuten till aktiviteter utanför hemmet och ska ge möjligheter för brukare att delta i fritidsaktiviteter, i kulturlivet, besöka vänner eller promenera. Omvårdnad ingår generellt inte i insatsen.

Syftet med valfrihetssystem enligt LOV är att stärka brukarens självbestämmande och inflytande genom möjlighet att välja utförare av insatsen. Valfrihetssystemet syftar även till att främja en hög kvalitet och mångfald av utförare, vilket möjliggör individuellt anpassade insatser utifrån brukarens behov, intressen och förutsättningar.

Antalet kommuner som avskaffat valfrihetssystem enligt LOV inom olika avtalsområden har ökat sedan sju år tillbaka. Det är även färre kommuner som valt att införa valfrihetssystem enligt LOV. Troliga orsaker till att valfrihetssystemet har minskat är enligt Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) att kommuner har arbetat mycket med avtalsuppföljningar samt en mer ansatt ekonomisk situation i kommunerna. Andra orsaker som SKR lyfter fram är att få brukare har valt en extern utförare samt att det har varit få externa utförare som valt att etablera sig.

De utförare som valt att lämna valfrihetssystemet inom Uppsala kommun har påtalat att intäkterna för ledsagarservice och ledsagning inte motsvarar kostnaderna för exempelvis administration och att de ekonomiska granskningarna är krävande. Ersättning till utförare är 342 kr per utförd timme (år 2025).

Den kvarvarande externa utföraren har idag totalt 67 brukare som valt dem som utförare, varav 15 tillhör äldrenämnden. Utföraren har uttryckt att de är negativa till ett avskaffande av valfrihetssystemet och menar att detta skulle kunna innebära försämrad kvalitet och minskad valfrihet för brukarna, då mångfalden av utförare skulle försvinna.

Vid dialog med Funktionsrätt har de lyft vikten av kompetens och kontinuitet, liksom oro för att behöva byta ledsagare. Utmaningar som lyfts gäller bland annat att personer med heltidstjänst i kommunen inte kan ta uppdrag som ledsagare, att anhöriga inte kan anlitas och att möjligheten att stå utanför kommunal regi har uppskattats. Funktionsrätt har inte tagit ställning i frågan LOV eller inte men betonar vikten av kvalitet.

Enligt gällande riktlinjer och avtal inom LOV medges inte anhörganställning inom ledsagning, vare sig i kommunens egen regi eller hos externa utförare, annat än i de fall där särskilt biståndsbeslut fattats.

Förvaltningen bedömer att det är av stor vikt att kunna erbjuda samtliga ledsagare möjlighet att övergå till kommunen. På så sätt skapas förutsättningar för att bibehålla kontinuitet, kompetens och trygghet för de personer som har insatsen. Ett byte av

ledsagare kan innebära en påfrestning, varför det är angeläget att kommunen försöker ta tillvara på den erfarenhet och relation som redan finns hos nuvarande ledsagare.

Kommunen avser att möjliggöra för fler personer att ta uppdrag som ledsagare även om de redan har annan anställning inom kommunen. Genom en timavlönad anställning i ledsagningsuppdraget kan fler personer inkluderas, vilket i sin tur bidrar till att möta målgruppens behov av flexibilitet och kontinuitet. Ett sådant system bedöms därmed öka långsiktig stabilitet och trygghet i ledsagningen och skapa bättre förutsättningar för en verksamhet som både brukare och ledsagare har förtroende för.

Om nämnden beslutar att avsluta valfrihetssystemet sägs avtalet upp med den externa utföraren med en uppsägningstid om längst sex månader. Därefter kommer berörda brukarna att få sina insatser utförda av kommunens egen regi. Brukare som beviljas ledsagning får idag i genomsnitt 12 timmar ledsagning per månad. Egen regi har bedömt att det inte finns några hinder att ta över dessa insatser och säkerställa att brukarna fortsatt får sina beviljade stödinsatser med bibehållen kvalitet.

Sedan 2018 har antalet valbara externa utförare av ledsagning och ledsagarservice inom Uppsala kommun minskat från tio till en. Denna utveckling innebär att valfriheten i praktiken redan är kraftigt begränsad och systemet lever inte längre upp till sitt ursprungliga syfte att erbjuda brukarna en verklig valmöjlighet mellan flera aktörer.

Att behålla ett valfrihetssystem med endast en extern utförare innebär dessutom administrativa och ekonomiska konsekvenser för omsorgsnämnden. Systemet kräver uppföljning, avtalshantering och kontroll av endast en aktör, samtidigt som samma insatser kan säkerställas inom ramen för egen regi utan dessa merkostnader. Uppföljning av verksamheten inom egen regi sker på annat sätt och i enlighet med kommunens kvalitets- och ledningssystem. Genom att avskaffa valfrihetssystemet kan nämnden frigöra resurser som i stället kan användas för att stärka kvaliteten inom andra delar av verksamheten och för att möta andra behov.

Sammanfattningsvis innebär det minskade antalet utförare att valfriheten redan i praktiken är begränsad och ett fortsatt system med endast en aktör medför både onödig administration och ineffektiv resursanvändning. Genom att avsluta valfrihetssystemet kan nämnden säkerställa en likvärdig och kvalitetssäkrad ledsagning för samtliga brukare inom kommunens egen regi.

Ekonomiska konsekvenser

Ett avskaffande av valfrihetssystem för ledsagarservice och ledsagning enligt LOV medför ingen kostnad för nämnden.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse den 12 september 2025

Vård- och omsorgsförvaltningen

Lenita Granlund
Förvaltningsdirektör